

Το Ιερό του Απόλλωνος και της Αρτέμιδος στο λιμάνι του Εμπορίου

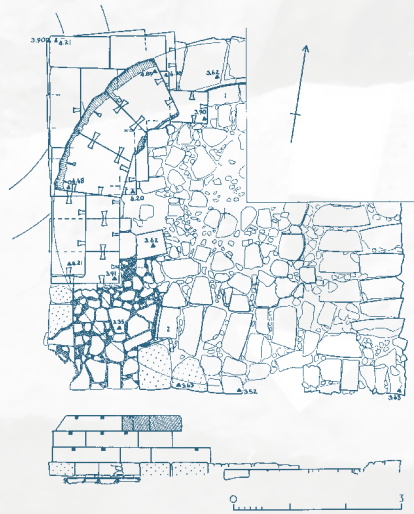
Κατά τη διάρκεια των ανασκαφών της Βρετανικής Αρχαιολογικής Σχολής στις αρχές της δεκαετίας του 1950, στους πρόποδες του λόφου της προϊστορικής ακρόπολης του Εμπορίου, εντοπίστηκαν τα λείψανα ενός ιερού που, λόγω της θέσης του κοντά στο φυσικό λιμάνι της περιοχής, έμεινε γνωστό ως «Ιερό του Λιμανιού».

Οι παλαιότερες ενδείξεις για τη λατρευτική χρήση του χώρου ανάγονται στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού. Στις αρχές του 7ου αι. π.Χ. κατασκευάστηκαν τρεις αναλημματικοί τοίχοι δίπλα σε ένα δρόμο που οδηγούσε στο λιμάνι.

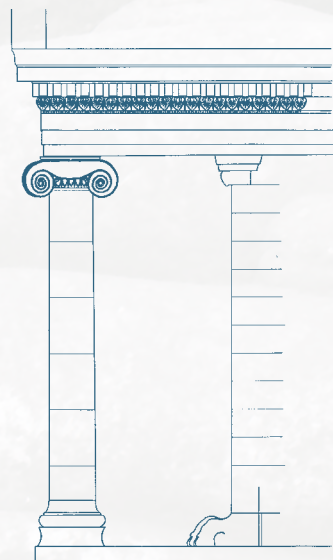
Στα μέσα του 6ου αι. π.Χ. ανοικοδομήθηκε ο πρώτος ναός, που πιθανώς ήταν αψιδωτός ή κυκλικός και από τον οποίο ελάχιστα στοιχεία έχουν σωθεί. Όπως προκύπτει από τα αρχαιολογικά δεδομένα, ο αρχαϊκός αυτός ναός καταστράφηκε από τους Πέρσες.

Στο β' τέταρτο του 5ου π.Χ. αιώνα ξανακτίστηκε λαμπρότερος ναός, τμήμα της κρηπίδας του οποίου βρέθηκε θεμελιωμένη πάνω στον πρωιμότερο, αρχαϊκό ναό. Βάσει των ανασκαφικών δεδομένων και των αρχιτεκτονικών μελών που χρησιμοποιήθηκαν σε μεταγενέστερα κτίσματα στην ευρύτερη περιοχή, ο ανασκαφέας John Boardman προχώρησε στην αναπαράσταση του κλασικού ναού ως αψιδωτού οικοδομήματος με είσοδο στα ανατολικά, πλάτους 6μ., με πρόστυλο αποτελούμενο από τέσσερις ιωνικούς κίονες, χωρίς ραβδώσεις, ύψους 4,5μ. Περίτεχνο ιωνικό κυμάτιο, διακοσμημένο με ανθέμια, έλικες και κάλυκες λωτού, κοσμούσε το μνημείο στη θέση της ζωφόρου, ενώ οι βάσεις των παραστάδων είχαν τη μορφή λεοντοπόδαρου.

Μεγάλος αριθμός λατρευτικών αντικειμένων και αναθημάτων βρέθηκαν στις ανασκαφές. Τμήματα από μαρμάρινα αγάλματα, ειδώλια, αγγεία, σφραγιδολίθοι, κοσμήματα, εργαλεία, ειδώλια από φαγεντιανή, αιγυπτιακοί σκαραβαίοι, αγγεία από την Εύβοια, τις Κυκλάδες, το νοτιοανατολικό Αιγαίο, την Κύπρο, την Κόρινθο και την Αττική και αναθήματα από άλλες περιοχές, δείχνουν όχι μόνο την εμβέλεια του ιερού, αλλά και την επικοινωνία της Χίου με άλλες περιοχές του αρχαίου κόσμου. Εντυπωσιακά σε αριθμό ευρήματα υπήρξαν οι χάλκινες γυναικείες ζώνες, «αι παρθενικαί ζώναι», που συνήθιζαν οι κοπέλες να αφιερώνουν πριν από το γάμο τους στη θεά Αρτέμιδα. Ένα όστρακο κύλικας του ζωγράφου Νικησερμου, που χρονολογείται στα τέλη του 7ου π.Χ. αιώνα, φέρει αναθηματική επιγραφή στη θεά Αρτέμιδα, ενώ πολλά είναι τα ενεπίγραφα όστρακα που τεκμηριώνουν λατρεία του Απόλλωνα.

Σχέδιο κάτοψης και τομής της θεμελίωσης του ναού του 6ου αι. π.Χ.
Plan and elevation of temple foundation of 6th c. B.C.

Αναπαράσταση της πλαινής πλευράς του ναού του 5ου αι. π.Χ. κατά J. Boardman
Hypothetical reconstruction of the side front of the temple of 5th c. B.C. after J. Boardman

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΧΙΟΥ
EPHORATE OF ANTIQUITIES OF CHIOS
Ναυάρχου Νικοδήμου 1, Κάστρο, Χίος
T: (+30) 2271044238 E: efachi@culture.gr

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΧΙΟΥ
ARCHAEOLOGICAL MUSEUM OF CHIOS
Μιχάλων 10, Χίος T: (+30) 22710 44239

www.culture.gr

ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΧΙΟΥ
EPHORATE OF ANTIQUITIES OF CHIOS

The Sanctuary of Apollo and Artemis in the harbour of Emporio

The excavations carried out by the British School at Athens in the early 1950s on the slopes of the prehistoric acropolis of Emporio unearthed the remains of a sanctuary which, due to its proximity to the natural harbour, became known as the Harbour Sanctuary.

The earliest indications of a ritual function in the area date back to the Late Bronze age. Three retaining walls were built along a road that led to the harbour in the early 7th century B.C.

The first temple, whose plan was probably circular or apsidal, was first erected in the mid-6th century B.C., though few traces of its existence survive today. Archaeological evidence suggests that this archaic temple was destroyed by the Persians.

In the second quarter of the 5th century B.C. the temple was rebuilt at a grander scale and part of its foundations were discovered over the remains of the earlier, archaic temple. Based on the excavation evidence and architectural members found in reuse in later buildings in the area, the excavating archaeologist John Boardman was able to reconstruct the classical temple as an apsidal building about 6 m. wide, with an entrance towards the east, and a prostyle composed of four Ionic columns with unfluted column shafts, about 4.5 m. high. An intricate Ionic moulding, decorated with carved lotuses, palmettes, and volutes on egg and dart in a characteristically Chian manner run along the frieze, while the anta bases were carved in the form of a lion's paw.

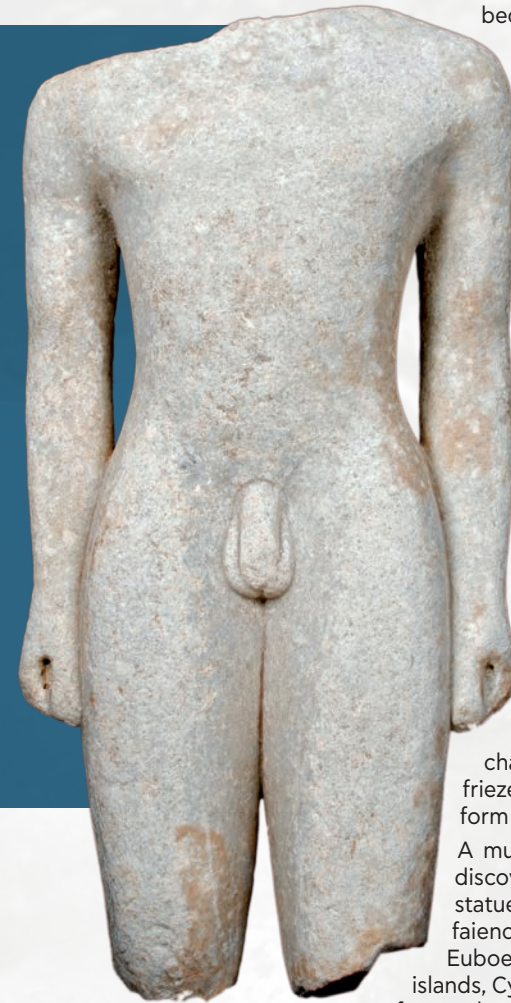
A multitude of votive objects and offerings were discovered in the excavations. Parts of marble statues, figurines, pottery, seals, jewelry, tools, faience figurines, Egyptian scarabs, pottery from Euboea, the Cyclades, the southeastern Aegean islands, Cyprus, Corinth, and Attica, and votive offerings from other areas indicate the area of influence of the sanctuary, as well as the ties of Chios with other areas of the ancient world. There was also an impressive number of bronze belts, worn by women, the so-called "virgin belts", that young girls used to dedicate to the goddess Artemis before their wedding. A clay kylix (chalice) by the Chian painter Nikesermos dated to the late 7th century B.C. bears a votive inscription to the goddess Artemis, while a large number of inscribed pottery also testify to the worship of Apollo at the site.

ΕΚΘΕΣΗ ΤΟ ΙΕΡΟ ΤΟΥ ΛΙΜΑΝΙΟΥ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

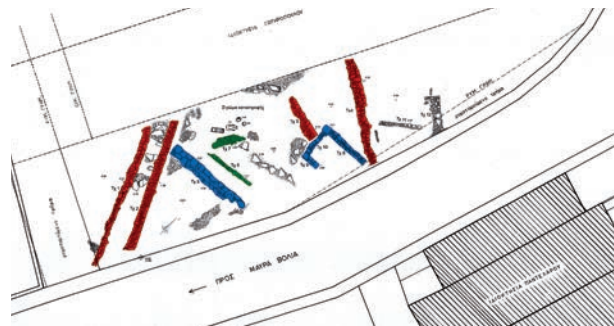
Η ανασκαφή στο οικόπεδο
ιδιοκτησίας κληρονόμων Βασίλη

EXHIBITION THE HARBOUR SANCTUARY IN EMPORIO

The excavation
on the Vasilis' land plot

**ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ
ΣΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΧΙΟΥ**
TEMPORARY EXHIBITION
AT ARCHAEOLOGICAL MUSEUM OF CHIOS

■ Μυκηνναϊκοί χρόνοι Mycenaean period
■ Γεωμετρικοί-Πρώιμοι Αρχαϊκοί χρόνοι Geometric-Early Archaic period
■ 6ος αι. π.Χ. 6th c. B.C.

Κάτοψη του οικοπέδου Βασίλη
Plan of Vassilis' plot

Η ανασκαφή στο οικόπεδο Βασίλη

Η ανασκαφική έρευνα που πραγματοποιήθηκε μεταξύ των ετών 2002-2006 στο οικόπεδο ιδιοκτησίας Βασίλη που βρίσκεται στους πρόποδες της προϊστορικής ακρόπολης και σε απόσταση περίπου 60μ. ΝΑ της θέσης του ιερού, έφερε στο φως οικοδομικά λείψανα που ανήκουν σε τρεις διαδοχικές οικοδομικές φάσεις, από την Ύστερη Εποχή του Χαλκού έως τον πρώιμο 5ο αι. π.Χ. Στην τελευταία οικοδομική φάση ανήκουν ισχυροί αναλημματικοί τοίχοι που πιθανώς ανήκαν σε περιβόλους του ιερού. Μεταξύ αυτών εντοπίστηκε στρώμα καταστροφής του β' μισού του 6ου αι. π.Χ., που προήλθε από εκτεταμένο καθαρισμό του αρχαϊκού ναού που καταστράφηκε το 493 π.Χ.

Τα σημαντικότερα ευρήματα αποτελούν δύο μαρμάρινοι κούροι και τμήμα από τον αριστερό λυγισμένο βραχίονα κόρης. Τον αναθηματικό χαρακτήρα των γλυπτών επιβεβαι-

Λείψανα αναλημματικών τοίχων, πιθανώς περιβόλων του ιερού
Remains of strong retaining walls, possibly part of the terraces of the sanctuary

ώνει η εύρεση στο ίδιο στρώμα τμήματος μελαμβαφούς κύλικας τύπου Droop, που φέρει στο χείλος εγχάρκτη επιγραφή με το όνομα θεού ΙΕΡΗ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ, καθώς και πλήθος ενεπίγραφων οστράκων.

Ο Κούρος AMX 14213, από λευκόφαιο χονδρόκοκκο μάρμαρο, έχει σωζόμενο ύψος 1,18μ. και είναι ημίεργος, καθώς δεν έχει υποστεί τελική λείανση. Το άγαλμα που χαρακτηρίζεται από συντηρητισμό και δυσκαμψία αποτελεί προϊόν ενός επαρχιακού εργαστηρίου, πιθανότατα χιακού. Χρονολογείται στο τέλος του β' τετάρτου του 6ου αι. π.Χ.

Ο Κούρος AMX 15456 είναι από λευκό, λεπτόκοκκο μάρμαρο και σώζεται σε ύψος 0,35μ. Ήταν λίγο μικρότερος του φυσικού μεγέθους. Η λεπτοκαμωμένη κατασκευή και το μαλακό πλάσιμο του κορμού, η απλότητα στη σύνθεση της μορφής και η τάση για διακοσμητικότητα στην καμπύλη απόληξη των

a fragment of a black kylix of the Droop type in the same stratum, with a carved inscription with the name of the god ΙΕΡΗ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ on its lip, as well as a multitude of other inscribed pottery fragments.

Kouros inv. num. AMX 14213 is sculpted out of whitish gray coarse-grained marble, has a height of 1.18 m. and is unfinished, as it has not undergone its finishing stage smoothing. The statue appears rather conservative and stiff and is thus judged to be the product of a provincial, possibly Chian, workshop. It can be dated to the end of the second quarter of the 6th century B.C.

Kouros inv. num. AMX 15456 is sculpted out of white, fine-grained marble and has a surviving height of 0.35 m. It appears to have been rather smaller than life size. The delicate sculpting and the soft contours of the torso, the simple composition of

Ο Κούρος AMX 14213 όπως εντοπίστηκε κατά την ανασκαφή στο οικόπεδο Βασίλη
Kouros AMX 14213 as found during the excavation in Vassilis' plot

ακτινωτά διατεταγμένων πλοκάμων της κόμης παραπέμπουν στους ακέφαλους κορμούς των δύο Κορών του Αρχαιολογικού Μουσείου Χίου. Το άγαλμα χρονολογείται περί το 560 π.Χ. και αποτελεί έργο του χιακού εργαστηρίου με έντονες επιρροές από το παριανό εργαστήριο.

Το θραύσμα από τον αριστερό λυγισμένο βραχίονα Κόρης AMX 14214 είναι από λευκό, διαυγές μάρμαρο και από τις διαστάσεις του προκύπτει ότι το άγαλμα ήταν μικρότερο του φυσικού μεγέθους. Η Κόρη που ήταν ανάθημα στη λατρευόμενη θεότητα, στυλιστικά παρουσιάζει ομοιότητες με την κόρη της Φρασίκλειας και τη Νίκη της Δήλου που φέρουν έντονες τις επιρροές των εργαστηρίων της Πάρου, όπου είναι γνωστό ότι κατά την περίοδο αυτή εργάζονται καλλιτέχνες από τη Χίο, μεταξύ των οποίων και ο γλύπτης Άρχερμος. Το θραύσμα της Χίου χρονολογείται μετά τα μέσα του 6ου αι. π.Χ.

form, and an affinity for ornamentation seen in the rounded endings of the radially arranged locks of hair remind one of the two headless Kores in the Archaeological Museum of Chios. The statue can be dated around the year 560 B.C. and is the product of a Chian workshop heavily influenced by the workshop of Paros.

Fragment inv. num. AMX 14214 of the bent left arm of a Kore is sculpted out of white, clear marble, and its proportions suggest that the original statue was somewhat smaller than life size. The Kore was a votive offering to the goddess and in terms of style, resembles the Phrasikleia kore and the Nike of Delos, both heavily influenced by the style of the Paros workshops, where artists from Chios also used to work during that period, sculptor Archemos being among them. The Chios

Μαρμάρινος κορμός Κόρης του χιακού εργαστηρίου. 580-570 π.Χ. (AMX 226)
Marble torso of a Kore of Chian workshop. 580-570 B.C. (AMX 226)

Λιοντάρι σε πλίνθο, από ασβεστόλιθο. 600 π.Χ.
Limestone lion on base. 600 B.C.

Από τα υπόλοιπα αφιερώματα ξεχωρίζουν οι χάλκινες πόρπες από ζώνες και τα χάλκινα κοσμήματα, όπως βραχιόλια και δακτυλίδια, ένας σφραγιδολίθος από υαλόμαζα με παράσταση αετού που επιτίθεται σε αίγαγρο, τμήματα από μελανόμορφα αττικά αγγεία, μικρογραφικά χιακά αγγεία, όπως πτηνόμορφο αγγείο, φιάλες και όλπες, πήλινα και λίθινα υφαντικά βάρη και μεγάλος αριθμός πήλινων ειδωλίων. Τα ειδώλια είναι στην πλειονότητά τους κατασκευασμένα με μήτρα και αναπαριστούν γυμνές ανδρικές μορφές, καθιστές γυναικείες μορφές που φέρουν το αριστερό χέρι στο στήθος κρατώντας άνθος ως προσφορά στη θεότητα, ειδώλια αυλητών και ερμαφροδίτων μορφών, ειδώλια ζώων κ.ά.

kore fragment can be dated after the mid-6th century B.C.

Some of the most notable of the rest of the finds are the bronze belt buckles and other bronze jewelry, such as bracelets and rings, a glass seal with a representation of an eagle attacking a ram, fragments of black-figure Attic pottery, miniature Chian pottery, such as a bird-shaped vase, phiales (shallow libation bowls) and olpeis (early type of wine jugs), clay and stone weaving weights, and a large number of clay figurines. The majority of these figurines were moulded and represent nude male figures, seated female figures holding their left arm on their chest and clasping a flower as an offering to the goddess, figurines of aulists (aulos-players) and hermaphrodite figures, animal figurines, etc.

The excavation on the Vasilis' land plot

The excavation carried out between 2002 and 2006 on the Vasilis' land plot, located at the foot of the prehistoric acropolis, and about 60 m. SE of the sanctuary site, brought to light building remains that date back to three consecutive building phases, from the Late Bronze Age to the early 5th century B.C. The last building phase included strong retaining walls that possibly were part of the terraces of the sanctuary. A destruction layer dating back to the second half of the 6th century B.C. was discovered among them, and it can probably be attributed to the extensive clearing of the archaic temple that was destroyed in 493 B.C.

The two most important finds are two marble kouros and a fragment of the bent left arm of a kore. The votive character of these sculptures is corroborated by the discovery of